

BOSHLANG`ICH TA`LIM TEXNOLOGIYA DARSLARIDA

QO`L MEHNATIGA O`RGATISH

Murodillayeva Muhabbat Madillojevna

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand

davlat universiteti talabasi

Tel: +998979269396

E-mail: murodillayevamuxabbat@gmail.com

Annotatsiya: Boshlang`ich sinflarda o`quvchilarni mehnatga tayyorlash ularning qiziqishlari, moyilliklar va imkoniyatlar asoslangan qo`l mehnati hisoblanadi. Shu munosabat bilan boshlang`ich sinf texnologiya darslari jarayoni o`quvchilarda ushbu yosh uchun bilim, mehnat, ahloqiy, estetik va aqliy imkoniyatlarni aniq mehnat jarayonlarida rivojlantirishga qaratilgan, natijada ularni mehnatga tayyorlashni keyigi sinflarda davom ettirilishi uchun zarurligi haqida fikr yuritilgan.

**Kalit so`zlar:** Boshlang`ich sinf, texnologiya, mehnat, qo`l mehnatiga o`rgatishni tashkil etish shakillari, ish turlari, mehnat samaradorligi, texnologik talablar, o`qitish metodlari.

Umumiy o`rta ta`lim maktablarining boshlang`ich sinf o`quvchilari uchun texnologiya darslari qiziqarli fanlardan biri hisoblanadi. Ko`pgina fanlar qatorida yosh avlodning har tomonlama yetuk bo`lishi ta`lim-tarbiya jarayonini to`g`ri tashkil etishda texnologiya fani o`zining muhim o`rniga ega. O`quvchi voyaga yetib, qaysi kasbni

egallamasin, kim bo'lsin, "Texnologiya" fanidan olgan bilim va ko'nikmalari hayotda, albatta, naf keltiradi. Bugungi kunda yoshlarga kasb tanlashlarida, barkamol shaxs bo'lib yetishishlarida, ijodiy qobiliyatlarini rivojlanishlarida texnologiya fani asosiy ko'makchi va muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

O'quvchilar dars va sinfdan tashqari texnologiya fani davomida tajribalar to'planadilar. Tajribalarning texnologik operatsiyalarni bajarish sohasidagi bilim va malakalarga ega bo'ladilar. Bu borada mehnatning boshqa turlari singari qo'l mehnati turidan ham foydalanish jarayonlarini to'g'ri tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Qo'l mehnati faoliyatining muhim natijasi—o'quvchilarning o'rganilayotgan obyekt va hodisalarning yangi belgi va xususiyatlarini yanada mustaqil aniqlashga da'vat etib, ularda darsdan darsga yanada chuqur bilim, malaka va ko'nikmalar hosil qildiradi.

O'quvchilar qo'l mehnati sosida bajaradigan ishlar orqali mehnatning juda ko'p xususiyatlarini farqlash, materiallarning o'xshash xususiyatlarni izlash va topish, ularning aniq amaliy maqsadlar uchun tanlanishini asoslab berishni asta-sekin o'rganib boradilar. Bularning barchasi bolalarda berilgan qo'l mehnati topshiriqlari va vazifalarni to'g'ri bajara olish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Boshlang'ich sinflarda qo'l mehnati faoliyati mehnatning o'z-o'ziga xizmat turi, maishiy xo'jalik mehnati, tabiat quchog'idagi mehnat turlari mazmun-mohiyati bilan bevosita bog'liq.

Boshlang'ich sinflarda o'quvchilarni mehnatga tayyorlash ularning qiziqishlari, moyilliklar va imkoniyatlar asoslangan qo'l mehnati hisoblanadi. Shu munosabat bilan mehnat ta'limi jarayoni o'quvchilarda ushbu yosh uchun bilim, mehnat, ahloqiy, estetik, iqtisodiy-ekologik va aqliy imkoniyatlarni aniq mehnat jarayonlarida rivojlantirishga qaratilgan, natijada ularni mehnatga tayyorlashni keyigi sinflarda davom ettirilishi uchun zarur aloqadorlik hosil qiladi. Qo'l mehnati jarayonida bolalar asosan ishlab chiqarish

texnologiyalar chiqindilari (qog'oz, karton, sitm, yog'och, gazlama va boshqalar) bilan tabiiy va sun'iy xomashyolar (maxsus loy, yog'och va plastmasslar, plastilin, elim va boshqalar) bilan keng iste'mol mollari va xalq hunarmandchilik mahsulotlari, tayyorlash uchun mahalliy xom-ashyolar bilan elektor, radiotexnika to'plamlari va hokazo bilan ishlashga o'rganadilar. Bularning hammasi o'quvchilarga qo'l asbobi bilan ishlash, har hil xom-ashyolardan foydalanishning ma'lum tajribasini to'plashga imkon beradi, bu esa mehnatning qadrini va ma'nosini tushinishga, mehnat kishilarda hurmatda bo'lishga, mehnatning va kasbning u yoki bu turiga qiziqishga shakllantirishga yordam beradi. Qo'l mehnati mehnatning har bir turiga qarab o'zining pedagogik imkoniyatlarini hosil qiladi. Uning ahamiyati ham boshqa mehnat turlari ahamiyati kabi u yoki bu bosqichda o'zgarib turadi.

Boshlang'ich sinflarda qo'l mehnatiga o'rgatishning tashkil qilish shakllaridan yana biri - tabiat quchog'idagi mehnat turlari hisoblanadi. Bolalarning tabiat quchog'idagi mehnati jismoniy rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi, harakatni takomillashtiradi. Tabiatdagi quchog'idagi mehnat, shuningdek, bolalarning aqliy va sensor rivojlanishlari uchun katta ahamiyatga ega.

Boshlang'ich sinflarda qo'l mehnatiga o'rgatishning tabiat quchog'ida mehnat turi 2 xil yo'l bilan amalga oshiriladi.

1. Sinfda bajariladigan ishlar.

2. Sinf dan tashqari, ya'ni sinflar uchun ajratilgan yer maydonchasi (uchastka) si, ajratilgan hududlarda ishlash.

Tabiat quchog'ida bajariladigan mehnat bolalarning tarbiyasida ijobiy omillarni shakllanishiga katta asos qo'shadi. Bu mehnat turi orqali bolalardagi kuzatuvchanlik, qiziquvchanlik yanado oshadi. Ularda qishloq xo'jalik mehnatiga qiziqish ushbu ish bilan

shugʻullanuvchi kishilarga nisbatan hurmat-izzatda boʻlish, ular mehnatini eʼzozlash xislatlarini tarkib toptiradi.

Texnologiya fani mashgʻulotlarining eng muhim vazifalaridan biri sifatida: bolalarni mehnatga nisbatan muhabbat ruhida tarbiyalash, ularni mehnatsevar, intizomli, har bir ishda ham oʻz burchi va masʼuliyatini sezaigan, jamoaviy ishlarni qoʻllab quvvatlaydigan qilib tarbiyalash hisoblanadi. Texnologiya darslarida bolalarga ish joyini batartib va ozoda saqlab, asboblarini ayab, ehtiyotlab ishlatish, materiallarni tejab yoʻllari oʻrgatiladi va ularni shunga odatlantiriladi.

Oʻquvchilar oʻqituvchining darslarda suhbat, gapirib berish, amaliy jihatdan koʻrgazmali bajarib berishini, mavzunu nazariy va amaliy oʻzlashtirish qobiliyat va bilimlarni tekshirishini, yangi mavzuni tushuntirish va oʻtilgan mavzuni mustahkamlash usullarini eng boshidan oʻrganishlari lozim. Oʻquvchilar mavzuga oid bilimlarni oʻzlashtirgandan keyingina sinfning imkoniyatlarini nazarda tutgan holda yangisini qoʻllash mumkin. Oʻqitish usullari oʻquvchilar tomonidan bilimlarni egallanishida shunday xizmat qilishi kerakki, unda oʻquvchilar chizmani oʻqituvchi chizgan oʻlchamlar asosida emas, balki buyumni istalgan oʻlchami boʻyicha chizib, egallagan bilimlarini amalda qoʻllay olsinlar.

Qoʻl mehnatiga oʻrgatishda turli usullar tizimi qoʻllaniladi. Jumladan:

1. Ogʻzaki bayon qilish;
2. Tushuntirish va hikoya qilish;
3. Suhbat;
4. Mashqlar;
5. Amaliy ishlar;
6. Laboratoriya ishlari;

7. Mustaqil ishlar;
8. Ekskursiya;
9. Kitob bilan ishlash;
10. Texnik vositalar.

Bu usullar qoʻl mehnati darslarida bolalarni mehnat qilishning dastlabki malakalarini hosil qildirishda, qogʻoz, karton, gazlama va boshqa materiallardan oʻz qoʻllari bilan turli buyum yasash uchun foydalanish ahamiyatli hisoblanadi.

Qoʻl mehnati mashgʻulotlarida bolalarga avvalo, eng oddiy buyumlardan turli shakllar, oʻyinchoqlar, xilma-xil oʻyinlar oʻynash uchun buyumlar, koʻrgazmali qurollar, oʻqli asboblardan va shu singari boshqa narsalar yasash oʻrgatiladi. Qoʻl mehnatining boshqa mehnat turlari singari tarbiyaviy imkoniyatlar keng. Ayniqsa, bolalarni aqliy va axloqiy, estetik va jismoniy jihatdan oʻstirishda qoʻl mehnati taʼlimining roli koʻp qirralidir.

Qoʻl mehnati oʻzining qiziqarliligi va amaliy ishlarga jalb qilish jarayonlari bilan oʻquvchilarning bilim olishlariga intilishlarini qoʻzgʻovchi nafaqat vositasi, balki uning manbai, omili hamdir.

Mehnat samaradorligini oshirishda qoʻllaniladigan har qanday usul oʻquvchilar tomonidan egallanishi lozim boʻlgan bilimlarning etarli darajada egallanishiga xizmat qilishi kerak. Oʻquvchilar chizmani oʻqituvchi chizgan oʻlchamlari asosida emas, balki buyumni istalgan oʻlchami boʻyicha chizib, egallagan bilimlarini amalda qoʻllay olsinlar. Mehnat samaradorligini oshirishda hozirgi zamon taraqqiyotidan kelib chiqqan holda, har bir oʻqituvchi yangi pedagogik texnologiya fanini yaxshi oʻqib, chuqur oʻzlashtirsa oʻz oldiga qoʻygan maqsadidan ham yuqori natijaga erishadi.

Oʻqitish metodlari maʼlumki, oʻqituvchi va oʻquvchilarning usullari boʻlib, bular yordamida oʻqituvchi, oʻquvchilarning bilim, koʻnikma va malakalarini egallashlariga

erishildi. Har qaysi o`qituvchi o`z tajribasida o`qitishning xilma-xil usullaridan foydalanishi mumkin. O`qituvchining pedagogik intilishi va qarashlari, shuningdek, hatti harakatlari, butun dars jarayonida o`quvchilarning diqqat e`tibori susaymasligiga, fikrlarning jamlangan bo`lishiga, ularning chambarchasliglariga yo`llangan bo`lishi kerak. O`qituvchi darsning har bir daqiqasini qadrlab, o`quvchilarni ham shunga o`rgatish kerak. Shu nuqta nazardan qaraganda o`quvchilarni mehnatga ruhiy va amaliy tayyorlash maktabning asosiy ta`limiy va tarbiyaviy vazifalaridan biri bo`lib qolishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xoliqov A ||Pedagogik mahorat|| – Toshkent.: Iqtisod – moliya, 2010 – yil,
2. Rustambek Q. O. L. Birinchi sinf chapaqay o`quvchilarining maktabga moslashishi, maktabga moslashishi davridagi pedagogik yordamning mazmuni //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2020. – Т. 1. – №. 1.
3. O. A. Qo`ysinov, V. N. Sattorov, H. S. Yakubova. Mehnat ta`limidan amaliy mashg`ulotlarni tashkil etish metodikasi. (Metodik qo`llanma). T.: Nizomiy nomli TDPU, 2011, 79 b.
4. Sanaqulov X. R., Xodiyeva D.P. Satbayeva «Mehnat va uni o`qitish metodikasi». Darslik. T.: TDPU. 2015-yil.
5. 1-4 sinf o`quv uslubiy tavsiya kitobi. “O`qituvchi” nashriyoti 2017 yil.